

Ervaringen gevestigde wolf Noord-Brabant en Limburg (6 juli 2021)

Noord-Brabant: 5.1.2.e – Limburg: 5.1.2.e

Mogelijke discussiepunten t.b.v. actualisatie wolvenplan

1. *Samenwerking in geval van grensoverschrijdend territorium*

Vanwege het grensoverschrijdende territorium van de wolf op de Groote Heide is er intensieve afstemming tussen Noord-Brabant en Limburg. In het Interprovinciaal Wolvenplan (IW) is echter niets beschreven over de wijze van samenwerking tussen provincies in geval van een grensoverschrijdend territorium en de formele besluitvorming daarover door de betrokken provincies. Gelet op de boodschap van provincies in het IW dat wolven zich niet aan grenzen houden, verdient het aanbeveling het proces in het geval van een grensoverschrijdend (provincie- en landsgrensoverschrijdend) territorium op hoofdlijnen in het IW te beschrijven.

2. *Mogelijke uitvoering van escalatieladder in Noord-Brabant in relatie tot de actualisatie van het Interprovinciaal Wolvenplan*

De huidige escalatieladder bij diverse mogelijke probleemsituaties met wolven in het IW mist concreetheid om stappen te kunnen zetten. Ten behoeve van de actualisatie van het IW worden daarom diverse handelingsprotocollen uitgewerkt, o.a. ten aanzien van een melding dat een wolf goed beschermd vee heeft aangevallen. Ten behoeve van deze handelingsprotocollen worden, als onderdeel van de Juridische analyse die ten behoeve van de actualisatie van het IW wordt uitgevoerd, ook juridische bouwstenen aangeleverd. De aanpak van probleemsituatie in Noord-Brabant en Limburg (zie hierna de op p. 3 beschreven stap 4) kan niet wachten op de volledige uitwerking van deze IPO-sporen. Wel worden de relevante IPO-sporen versneld en zoveel mogelijk parallel uitgewerkt. Voor situaties waarin het huidige IW geen uitgewerkt kader biedt kunnen de provincies maatwerk leveren of een voorlopige oplossing kiezen.

3. *Toepassing preventieve maatregelen zo gebiedsdekkend mogelijk*

Dierhouders zijn o.g.v. het Besluit gehouden dieren verplicht hun dieren te beschermen tegen predatoren, zoals de wolf. In het IW is echter ook beschreven dat schade door zwervende wolven niet voorzienbaar is en het nemen van preventieve maatregelen daardoor niet goed mogelijk is. Schade door een gevestigde wolf is wel voorzienbaar en te voorkomen door de inzet van preventieve maatregelen conform de FPK¹. Voor de periode tot vestiging van een wolf, is de boodschap minder duidelijk. Zeker bij een lage acceptatie van de aanwezigheid van een wolf, vergroot dit de kans dat er geen of onvoldoende preventieve maatregelen worden genomen. Dit vergroot vervolgens de kans op vestiging van een wolf die zich in de periode tot formele vestiging heeft gespecialiseerd in het doden van onbeschermd vee, en zich op termijn mogelijk specialiseert in het doden van goed beschermd vee. Subsidieverlening kan een positieve prikkel zijn voor het nemen van preventieve maatregelen, maar is o.b.v. het huidige IW pas aan de orde na vestiging van een wolf. Zelfs in geval een subsidieregeling eerder opengesteld zou worden (zoals het geval was in Limburg), is het de vraag of enkel positieve prikkels volstaan of dat er aanvullend ook negatieve prikkels wenselijk en mogelijk zijn en in welk stadium (voorafgaand aan vestiging wolf of daarna). Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het vereisen van goede bescherming als voorwaarde bij tegemoetkoming in de schade. Aanbeveling is om deze vraag t.b.v. de actualisatie van het IW verder uit te werken.

4. *Reikwijdte gebiedsgericht schadepreventieplan*

In Noord-Brabant is aanvankelijk, door sommige partijen met veel onbegrip gereageerd op de uitvoering van het IW. Gelderland liep voorop en in Noord-Brabant zou het preventieplan wolvenschade van de gebiedscommissie in Gelderland één-op-één overgenomen kunnen worden. Hierbij lijkt uit beeld te zijn geraakt dat het met name gaat om een *gebiedsproces* waar in een maatwerkaanpak *per locatie en bedrijf* aangegeven wordt welke preventieve maatregelen daar

¹ Hoewel tot in elk geval 2022 geen vereiste om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming in faunaschade.

redelijkerwijs nodig en/of mogelijk zijn². Als we dit willen continueren verdient het aanbeveling dit uitgebreider toe te lichten in het geactualiseerd IW.

Ervaringen gevestigde wolf Groote Heide (GW1625m)

Inleiding

De aanwezigheid van wolf GW1625m is o.b.v. DNA op dode schapen en uit keutels vastgesteld in de regio Noord-Limburg en Oost-Brabant. Nadat deze wolf schapen in de regio Noord-Limburg en Oost-Brabant heeft aangevallen, is de wolf doorgelopen in de richting van het zuidoosten van Noord-Brabant naar het (Natura 2000-)gebied de Groote Heide. In dit gebied is de wolf sinds eind maart 2020 aanwezig. Ook in Limburg is zijn aanwezigheid meerdere keren vastgesteld. Eind september 2020 was wolf GW1625m aantoonbaar minstens 6 maanden aanwezig in het provinciegrensoverschrijdende gebied, waarmee officieel sprake is van vestiging. Het betreft de eerste gevestigde wolf in Nederland die afkomstig is uit de Frans-Alpiene populatie.

Chronologisch

Stap 1 Overleg gebiedspartijen (juni 2020)

- Gebiedsoverleg Groote Heide:
Na drie maanden aanwezigheid van de wolf op de Groote Heide, is regionaal overleg opgestart met gebiedspartijen³ om feitelijke informatie over de aanwezigheid van GW1625m uit te wisselen en om de voorbereiding op een mogelijke vestiging te bespreken. Bij de startbijeenkomst namen ook het Agentschap Natuur en Bos (vanwege eerdere waarnemingen van dezelfde wolf in België) en het Duitse Wolvenbureau (Sachsen Anhalt) deel. I.v.m. de vastgestelde aanwezigheid in Limburg en de destijds waarschijnlijk geachte vestiging in een grensoverschrijdend leefgebied, is ook Limburg intensief betrokken. Enerzijds t.b.v. afstemming over het gebiedsproces en anderzijds t.b.v. de voorbereiding van formele besluitvorming (aanwijzing leefgebied en instelling van gebiedscommissie).
- Platform wolven Noord-Brabant:
Parallel aan het regionaal overleg heeft de provincie samen met de betrokken partners⁴ onder voorzitterschap van 5.1.2.e het Platform Wolven Noord-Brabant geïnitieerd. Dit platform heeft zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de ervaringen met GW1554m/'Billy' in mei 2020 in de regio Heusden (zwervende wolf) en van de ervaringen en aanbevelingen vanuit de provincie Gelderland (gevestigde wolven Noord en Midden Veluwe). Doel: in de toekomst beter voorbereid zijn op zwervende wolven die veel problemen veroorzaken én voorbereid zijn op de gevolgen van een mogelijke vestiging van de wolf in Brabant.

Stap 2 Start actieve monitoring (oktober 2020)

Monitoring is in 2020 informeel gestart met vrijwilligers. Nadat de aanwezigheid van de wolf gedurende een periode van 6 maanden was vastgesteld, is intensievere monitoring (actieve monitoring) opgestart. Doel: conform het Interprovinciaal Wolvenplan het leefgebied van de wolf in beeld brengen. Het zoekgebied omvatte mede Limburgs grondgebied omdat actieve monitoring plaatsvindt per territorium dat, in het geval van GW1625m, naar verwachting een provinciegrensoverschrijdend territorium zou betreffen. Actieve monitoring is uitgevoerd conform de met

² Interprovinciaal Wolvenplan, Bijlage 4 Procesoverzicht Pilot gebiedsgericht schadepreventieplan

³ Gemeenten, ZLTO, TBO's uit Brabant en Limburg, Wolvenmeldpunt, provincie Brabant en lokale schapenhouders.

⁴ ZLTO, LTO-Vakgroep Schapenhouderij, Vereniging Gescheperde Schaapskuddes

Nederland, Platform kleinschalige schapen- en geitenhouders, Terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap), Brabants Particulier Grondbezit, Zoogdierverseniging, Faunabeheereenheid, Gemeente, Provincie.

instemming van Noord-Brabant en Limburg door BIJ12 verstrekte offerte, waaronder monitoring met behulp van wildcamera's en het actief zoeken naar sporen waaronder markeringen. De coördinatie van de inzet van vrijwilligers is een aandachtspunt, er is qua monitoring nog weinig samenwerking over de provinciegrens.

Stap 3 Oprichting projectgroep schadepreventie wolf Limburg (november 2020)

In Limburg is door de organisatie Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL) met subsidie van de provincie een project gestart om voorbeeldlocaties voor preventieve maatregelen in de schapenhouderij te organiseren door de betreffende schapenhouders te helpen met het nemen van maatregelen. Het gaat daarbij om de inzet van wolfwerende rasters en kuddebewakingshonden, waarbij vrijwilligers, onder andere van de organisatie Wolf fencing de schapenhouders ondersteunen. Ook Ark Natuurontwikkeling is met subsidie van de provincie een schadepreventieproject gestart. Voor de begeleiding van beide projecten én voor algemene afstemming over het beleid ten aanzien van de wolf in Limburg is een overlegplatform ingesteld waar natuurorganisaties, organisaties van schapenhouders, en deskundigen aan deelnemen.

Stap 4 Instelling Adviescommissie preventie wolvenschade Noord-Brabant (december 2020)

In december 2020 hebben GS van Noord-Brabant besloten een formele wolvenadviescommissie in te stellen. Deze adviescommissie bestaat uit vertegenwoordigers van landbouw- en natuurorganisaties, gemeenten, professionele en kleinschalige schapenhouderij, terreineigenaren, de Faunabeheereenheid en de Zoogdiervereniging onder voorzitterschap van ^{5.1.2.e}. De Adviescommissie wordt ondersteund door de provincie die het secretariaat voert.

De adviescommissie heeft tot taak:

- Het opstellen van een schadepreventieplan en te nemen beschermingsmaatregelen voor gehouden dieren waaronder schapen en geiten;
- Het adviseren over de financiering van de in het schadepreventieplan opgenomen beschermingsmaatregelen;
- Het adviseren over een goede voorbereiding op de komst van zwervende wolven.

Met de instelling van de adviescommissie is het Platform Wolven Noord-Brabant, bedoeld ter overbrugging naar de instelling van een formele adviescommissie, beëindigd. Het Gebiedsoverleg Groote Heide is wel blijven bestaan, mede ter advisering van de commissie.

Omdat het zwaartepunt van het territorium in de provincie Noord-Brabant ligt heeft de adviescommissie in deze provincie de lead bij het opstellen van het schadepreventieplan voor het provinciegrensoverschrijdende territorium. Om hiervoor input van Limburgse belanghebbenden te krijgen zijn deze aangesloten bij het Gebiedsoverleg Groote Heide.

Stap 5 Onderzoek naar wijze waarop de wolf goed beschermd vee aanvalt

GW1625m heeft diverse malen schapen gedood⁵. In beide provincies zijn hierop preventieve maatregelen genomen conform de Faunaschade Preventie Kit. In veel schadegevallen waren de schapen echter niet beschermd.

In sommige gevallen is de wolf er, ondanks genomen preventieve maatregelen, in geslaagd binnen de afrastering te komen, waarbij er in aantal gevallen aanwijzingen zijn dat de stroomnetten niet juist stonden opgesteld. Hierop is door al bestaande samenwerking tussen schapenhouders en vrijwilligers, die ondersteunen bij het plaatsen van wolfwerende rasters, geïntensiveerd. In de andere gevallen waarin preventieve maatregelen waren genomen, is er geen enkele aanwijzing hoe de wolf binnen het stroomraster is gekomen. Door meerdere betrokkenen is gespeculeerd dat de wolf heeft geleerd om over de stroomrasters te springen, iets dat ongebruikelijk is bij wolven. Omdat we dit niet

⁵ In 2020: ca. 40 meldingen van wolvenschade (35 Noord-Brabant, 5 Limburg) met in totaal ca. 60 gedode dieren (57 schapen, 1 Schotse Hooglander, 2 kalveren).

kunnen uitsluiten of bevestigen, is nog niet duidelijk of er al sprake is van een probleemsituatie zoals beschreven in het Interprovinciaal Wolvenplan: *“Wolf doodt herhaaldelijk goed beschermd vee en vindt steeds manieren om preventieve maatregelen te overwinnen”*. Ongeacht of hier sprake van is, is het van belang om vast te stellen hoe de wolf erin slaagt om binnen de afrastering te komen. Daarom wordt ingezet op onderzoek hiernaar. Dit onderzoek is tevens van belang om de eerste stap in de escalatieladder te kunnen uitvoeren: *“preventieve maatregelen zo mogelijk verbeteren”*. In dit verband is in opdracht van de provincie Noord-Brabant ook een pilot gestart voor de inzet van kuddebewakingshonden en toepassen van extra maatregelen zoals o.a. Turbo-fladry en een andere opstelling van de rasters.

Parallel aan het onderzoek naar hoe de wolf erin slaagt preventieve maatregelen te overwinnen, worden de mogelijkheden onderzocht om een eventuele volgende stap in de escalatieladder te zetten: *“proberen de wolf negatief te conditioneren”*. Of inzet hiervan kansrijk is, staat niet op voorhand vast. Het doden van de wolf, waar door een aantal betrokkenen om wordt gevraagd, is vooralsnog geen optie vanwege de eis dat er een geen afbreuk gedaan mag worden aan het streven de populatie van de wolf in een gunstige staat van instandhouding te brengen en het feit dat de wolvenpopulatie in Nederland nog niet in een gunstige staat van instandhouding verkeert.

Stap 6 Opstellen schadepreventieplan door Adviescommissie

De adviescommissie beoogt haar advies voor het zomerreces uit te brengen. De haalbaarheid hiervan is niet zeker.

Stap 7 Begrenzing leefgebied en besluit over subsidieregeling

Noord-Brabant heeft op basis van de monitoringsgegevens een concept-begrenzing van het leefgebied van de wolf opgesteld. Deze is afgestemd met de partijen in het gebiedsoverleg Groote Heide, de Adviescommissie en de provincie Limburg. De wijze van vaststelling wordt nog gezien: een aanwijzingsbesluit zoals bedoeld in het Interprovinciaal Wolvenplan dan wel anderszins. Ook het moment van vaststelling wordt nog gezien: vooruitlopend op vaststelling van de subsidieregeling door Noord-Brabant dan wel gelijktijdig daarmee.

In Limburg konden schapenhouders in 2020 gebruik maken van de toen reeds bestaande subsidieregeling Inrichting Landelijk Gebied, op basis waarvan subsidie kan worden verleend voor duurzame preventieve maatregelen ter voorkoming van schade aan o.a. vee, veroorzaakt door in het wild levende beschermde diersoorten zoals de wolf. Met deze regeling zijn bij een tiental schapenhouders preventieve maatregelen genomen. De regeling wordt in 2021 herzien. Omdat de begrenzing van het leefgebied van de wolf op korte termijn met name dienst doet als basis voor subsidieverlening, zal Limburg het leefgebied van de wolf op Limburg pas formeel vaststellen wanneer er besluitvorming over de subsidieregeling heeft plaatsgevonden. Door de bestuurlijke situatie in de provincie Limburg (het college van GS is afgetreden) zal de besluitvorming waarschijnlijk pas in het najaar van 2021 plaatsvinden.